

**SOBIR SAYQALIY ASARLARIDA POETIK KO‘LAM VA BADIY
SAN‘ATLARNING O‘RNI**

Jumanov Bektosh Karimovich

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti doktoranti

Email: bektoshjumanov@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek adabiyotida XVIII asrda ijod qilgan Sobir Sayqaliyning asarlarida poetik ko‘lam va badiiy san‘atlar tasavvufiy-falsafiy tushunchalar, tarixiy voqealar va axloqiy qadriyatlar orqali o‘z aksini topganligi, Sayqaliy asarlari, nafaqat, diniy-tasavvufiy mazmuni, balki xalqning milliy ongini, qadimiy e‘tiqodlarini va urf-odatlarini aks ettirganligi haqidagi ma‘lumotlar ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: XVIII asr o‘zbek adabiyoti, Sobir Sayqaliy, poetik ko‘lam, “Ravzat ush-shuhado”, diniy-falsafiy g‘oya, islom, barqaror e‘tiqod, poetik ifoda, g‘azal, ruboiy, qit‘a, masnaviy, tajnis, tazod, . istiora, tashbeh, ishqiyy-tasavvufiy mavzu, badiiy san‘atlar.

Annotation: This article examines how the poetic scope and artistic devices in the works of Sobir Sayqali, a poet who created during the 18th century in Uzbek literature, reflect mystical-philosophical concepts, historical events, and moral values. It highlights that Sayqali's works are not only of religious and mystical content but also depict the national consciousness, ancient beliefs, and traditions of the people.

Keywords: 18th-century Uzbek literature, Sobir Sayqali, poetic scope, Ravzat ush-shuhado, religious-philosophical ideas, Islam, steadfast belief, poetic expression, ghazal, rubai, qit‘a, masnavi, tajnis, antithesis, metaphor, simile, romantic-mystical themes, artistic devices.

Аннотация: В данной статье рассматривается, как в произведениях Собира Сайкалия, творившего в узбекской литературе XVIII века, поэтический масштаб и художественные приёмы отражают суфийско-философские понятия, исторические события и моральные ценности. Отмечается, что произведения Сайкалия содержат не только религиозно-суфийское содержание, но также отображают национальное сознание, древние верования и традиции народа.

Ключевые слова: узбекская литература XVIII века, Собир Сайкалий, поэтический масштаб, «Равзат уш-шуходо», религиозно-философская идея, ислам, устойчивое убеждение, поэтическое выражение, газель, рубай, кита, маснави, таджнис, антитеза, метафора, сравнение, романтико-суфийская тема, художественные приёмы.

Kirish

Badiiy adabiyot doimo borliq, inson qalbi, inson faoliyati, harakat mohiyati hamda uning sabablari haqida insonning qalbida ezgulik urug‘ini o‘stiradi. Sobir Sayqaliyning asarlari ham insonni pok muhabbat, buyuk jasorat, vatanga muhabbat, haqsizlikka qarshi murosasizlik, Haqqa barqaror e‘tiqod, inson nomiga munosiblik mas‘uliyati mavzularini kishi qalbida shakllantiradi. Jumladan, o‘zining "Ravzat ush-shuhado" asarida ham turli she‘riy janrlardan foydalanib, poetik ifoda imkoniyatlarini kengaytirgan. Asar, asosan, masnaviy shaklida yozilgan bo‘lib, unda g‘azal, ruboiy va qit‘a kabi janrlarga ham murojaat qilingan.

Natija va mulohazalar

Sobir Sayqaliyning "Ravzat ush-shuhado" asarida milliy ruhning ifodasi ko‘p jihatdan tasavvufiy-falsafiy tushunchalar, tarixiy voqealar va axloqiy qadriyatlar orqali o‘z aksini topadi. Ushbu asar nafaqat diniy-tasavvufiy mazmuni, balki xalqning milliy ongini, qadimiy e‘tiqodlarini va urf-odatlarini aks ettirganligi bilan ham ahamiyatlidir.

Sayqaliy o‘zining "Ravzat ush-shuhado" asarida turli she‘riy janrlardan foydalanib, poetik ifoda imkoniyatlarini kengaytirgan. Asar, asosan, masnaviy shaklida yozilgan bo‘lib, unda g‘azal, ruboiy va qit‘a kabi janrlarga ham murojaat qilingan.

Asarning asosiy qismi masnaviy shaklida bo‘lib, bu janr voqeabandlikni ifodalashida qulaylik yaratagan. Masnaviyda har bir baytning misralari o‘zaro qofiyalanadi, bu esa hikoyaning ritmini ta‘minlaydi.

Sayqaliy asarda g‘azal janridan ham foydalangan. Keltirilgan g‘azallar, asosan, ishqiy va tasavvufiy mavzularda bo‘lib, insonning ilohiy muhabbatga intilishi, ma‘naviy kamolotga erishish yo‘lidagi kechinmalarini ifodalagan.

Ba‘zi o‘rinlarida ruboiylar qisqa, lekin mazmunan chuqur bo‘lib, falsafiy mushohadalarni ifodalashda qo‘llanilgan. Sayqaliy ruboiylari orqali hayotning mazmuni, insoniy qadriyatlar va o‘tkinchi dunyo haqida fikr yuritadi.

Qit‘alar janri ham asarda muayyan mavzuni qisqa, lekin ta‘sirchan ifodalash uchun ishlatilgan. Bu janr orqali muallif axloqiy nasihatlar, hayotiy tajribalarini bayon etgan.

Sayqaliyning "Ravzat ush-shuhado" asarida ushbu janrlarning uyg‘unligi asarning badiiy qiymatini oshirib, kitobxonga turli poetik shakllar orqali boy ma‘naviy va estetik tajriba taqdim etadi.

Sobir Sayqaliyning "Ravzat ush-shuhado" asarida ishlatilgan she‘riy janrlar va ularning poetik ko‘lamini chuqurroq tahlil qilishda quyidagilarni yodda tutish lozim:

1. Masnaviy shakli:

Masnaviy janri asarning asosiy qismida qo‘llanilgan. Bu shakl voqeabandlikni samarali yetkazishga xizmat qilgan. Har bir baytning misralari o‘zaro qofiyalanadi (aa, bb, cc). Bu qofiyaviy tizim voqealar ketma-ketligini oson tushunish va musiqiylikni ta‘minlashda katta rol o‘ynaydi.

“Ravzat ush-shuhado”da masnaviy janri orqali diniy va tarixiy voqealar, payg‘ambarlar, shahidlar va olijanob insonlarning qissalari badiiy tilda hikoya qilinadi.

Ushbu janr dostonning tasviriy kuchini oshiradi va undagi ma’rifiy mazmunni o‘quvchiga tushunarli qiladi.

2. G‘azal janri:

Sayqaliyning g‘azallari, asosan, tasavvufiy va ishqiy mavzularda yozilgan bo‘lib, inson qalbining ichki kechinmalari, ilohiy muhabbat va Allohga bo‘lgan sadoqatini aks ettiradi.

Shoir g‘azallari o‘zining yuqori badiiyligi, ma’noli ramzlari va ohangdorligi bilan ajralib turadi. G‘azallarida yor tasviri ko‘pincha ilohiy sevgining ramzi sifatida ishlatiladi, bu esa tasavvufiy adabiyotga xosdir.

3. Ruboiylar:

Ruboiylar qisqa, lekin mazmunan chuqur she’riy shakl bo‘lib, asarning falsafiy jihatlarini ifodalashda ishlatilgan. Ruboiylarida inson hayotining mazmuni, o‘tkinchiligi va ma’naviy poklanishga chaqiruvchi fikrlar bayon etilgan. Masalan, dunyo va oxiratni qiyoslash orqali insonni axloqiy kamolotga chorlash ruboiylarida yaqqol ko‘rinadi.

4. Qit’a janri:

Qit’alar "Ravzat ush-shuhado"da qisqa hajmda chuqur ma’no ifodalash uchun ishlatilgan.

Ular asosan axloqiy mavzularda, kishilarni yaxshi amallar qilishga undash va dunyoning haqiqatini tushunishga yo‘naltirilgan.

Asarda poetik ko‘lam va badiiy san’atlarning o‘rni:

1. Tajnis: Qofiyalarda bir xil talaffuzdagi so‘zlar turli ma’noda qo‘llanilib, she’rning musiqiyli oshirilgan.

2. Tazod: Hayot va o‘lim, yorug‘lik va zulmat, dunyo va oxirat singari qarama-qarshiliklar orqali she’rlar mazmuni chuqurlashtirilgan.

3. Istiora va tashbeh: Tasviriy vositalar orqali ilohiy sevgining yuksakligi va insonning ma’naviy izlanishlari yoritilgan.

“Ravzat ush-shuhado” she’riy janrlarning o‘ziga xos uyg‘unligi orqali yuksak badiiy darajaga yetgan. Asar tasavvufiy mohiyatni estetik tarzda ifodalashda, inson qalbiga yo‘l topishda katta rol o‘ynaydi.

1. Tasavvufiy ruhdagi baytlardan ba’zilarini ko‘rib o‘tamiz:

Ilohi, ishqingda yonar bir shama,

Dunyoni qo‘yub, berar jon sadaqa.

Ushbu baytda insonning ilohiy sevgi yo‘lida o‘z jonini ham sadaqa sifatida berishga tayyorligi ifodalangan. Tasviriy vosita sifatida yorug‘lik va shama ramzi qo‘llangan.

2. Shahidlik mavzusidagi baytlar:

O‘rtar qalbni shahidlar nidosi,

Jannat bo‘ldi ularning makoni.

Bu bayt shahidlarning Alloh yo‘lida ko‘rsatgan jasoratini madh etadi va ularning oliy mukofoti sifatida jannat tasvirini beradi. Bu kabi tasvirlar diniy-falsafiy mazmun bilan boyitilgan.

3. Axloqiy pand-nasihatlar:

Bilgin, ey jon, umr o‘tkinchi,
Qilgin amal, bo‘lg‘il do‘st to‘g‘risi.

Bu bayt inson umrining qisqaligi va ezgu amallar qilish zarurligini ta’kidlaydi. Asardagi didaktik ruhiyat bu kabi baytlarda ko‘zga tashlanadi.

Ishq ila yonmoqni bilgan elda bir niyoz,
Na dunyo, na oxirat, faqat do‘stga roz.

Ma’nosi: Bu baytda ishq ilohiy sevgining oliy ifodasi sifatida tasvirlangan. Shoir ilohiy sevgining dunyo va oxiratta ustun ekanligini ta’kidlaydi.

Ko‘nglim ko‘zing vaslida devona bo‘ldi,
Qalbim har doim shavq ila mastona bo‘ldi.

Ma’nosi: Shoir ko‘nglining yor (Alloh yoki ilohiy sevgining ramzi) vasliga yetib borishga intilishidan mast ekanligini ifodalaydi.

Sobir Sayqaliyning "Ravzat ush-shuhado" asari o‘zbek mumtoz adabiyotida diniy-tasavvufiy yo‘nalishda yozilgan mashhur doston hisoblanadi. Asar Payg‘ambarlar, shahidlar va Alloh yo‘lida fidokorlik ko‘rsatgan shaxslar hayoti haqida hikoya qiladi. Asarning nomi "Shahidlar bog‘i" yoki "Shahidlar rozgori" ma’nosini anglatadi. Unda ilohiy muhabbat, jasorat, sabr-qanoat va haq yo‘lida fidoyilik singari mavzular yoritilgan.

Asarning umumiy tavsifiga nazar tashlasak, quyidagilar kifoyadir:

Janri: Tasavvufiy-diniy doston.

Shakli: Masnaviy (baytlardan iborat doston) bo‘lib, ba’zi qismlarida boshqa she’riy janrlardan ham foydalanilgan (masalan, g‘azal, ruboiy, qit’a).

Mavzusi: Islom tarixi, shahidlikning ulug‘vorligi, Payg‘ambarlar va ulug‘ shaxslarning hayoti, ma’naviy komillik.

Tili: O‘sha davrning mumtoz adabiyotiga xos ravishda badiiy-tasviriy ifodalarga boy.

Mazmuni: asar bir nechta qism va boblardan tashkil topgan bo‘lib, har bir qismda muayyan tarixiy yoki diniy voqea tasvirlanadi. Uning mazmuni quyidagi asosiy mavzularda jamlangan:

1. Shahidlik ulug‘vorligi:

Shahidlarning Alloh yo‘lidagi fidoiyligi va bu yo‘ldagi sabr-matnati tasvirlanadi. Shahidlar orqali sabr-qanoat va oxirat hayotiga tayyorlanish mavzusi targ‘ib etiladi.

2. Payg‘ambarlar va avliyolar qissalari:

Asarda Payg‘ambarlar va ularning izdoshlarining hayoti, Allohga bo‘lgan muhabbati va odamlarni haq yo‘lga boshlashdagi qiyinchiliklari hikoya qilinadi.

3. Ilohiy muhabbat va ma’naviy poklanish:

Shoir ilohiy sevgini inson hayotining eng oliy maqsadi sifatida talqin qiladi. Bu asarda ishq faqatgina dunyoviy ko‘rinishda emas, balki ilohiy muhabbat timsoli sifatida tasvirlanadi.

4. Axloqiy va falsafiy g‘oyalar:

Insonning o‘zini tanishi, dunyodagi vazifasini anglash va to‘g‘ri yo‘lni topish haqida pand-nasihatlar beriladi.

Badiiy xususiyatlari:

1. She‘riy mahorat:

Sobir Sayqaliy masnaviy janrining imkoniyatlarini keng qo‘llab, asarni musiqiy va badiiy jihatdan boy qilgan. Qofiya va ritm she‘rlarga xos musiqiylikni oshiradi.

2. Badiiy tasvir vositalari:

Tashbeh va istiora: Asarda yor, gul, sham kabi ramzlar orqali ilohiy sevgi va poklik ifodalanadi.

Tazod: Hayot va o‘lim, yorug‘lik va zulmat, dunyo va oxirat kabi qarama-qarshiliklar tasvirlanadi.

Tajnis va qofiya: So‘z o‘yinlari she‘rlarni yanada ta’sirchan qiladi.

3. Ramziy obrazlar:

Yor – ilohiy sevgi ramzi, bog‘ – jannat, gul – poklik, shama – ruhning yo‘nalishi sifatida ishlatiladi.

Asarning ahamiyati haqida biz uni bugungi kungacha saqlanib, o‘qishligini taminlab kelayotgan asosiy mezonlarga quyidagilarni sanab o‘tamiz:

Milliy ma’naviyat: "Ravzat ush-shuhado" o‘zbek xalqining diniy va axloqiy qadriyatlarini saqlash va targ‘ib qilishda muhim rol o‘ynaydi.

Tasavvuf adabiyoti: Bu asar tasavvufiy dunyoqarashni xalq orasida ommalashtirish va islomiy axloqni mustahkamlash vazifasini bajargan.

Tarixiy-huquqiy bilim: Asar orqali musulmonlarning diniy tarixiga oid ko‘plab ma’lumotlar yetkazilgan.

Milliy ruhning ifodasi asarda quyidagicha namoyon bo‘ladi:

1. Xalqlarning diniy va madaniy qadriyatlari:

Asarda xalq orasida tarqalgan islomiy qadriyatlar, jumladan, sabr-qanoat, poklik va halollik kabi axloqiy tamoyillar yuqori darajada madh etiladi. Bu qadriyatlar milliy ruhiyatning muhim qismidir. Shahidlikni ulug‘lash orqali insoniy mardlik, fidoyilik va xalqparvarlik tuyg‘ulari tasvirlangan.

2. O‘zbekcha tafakkur va tasviriy vositalar: Sobir Sayqaliy xalq tiliga xos bo‘lgan so‘z boyligidan keng foydalanadi. Masalan, o‘zbek xalqiga xos bo‘lgan timsollar (qush, gul, shama) orqali milliy poetik ruhni saqlab qolgan.

Milliylikni aks ettiruvchi misralarda yer, suv va tabiatga oid ramzlar ko‘p uchraydi, bu esa xalqning tabiat bilan uyg‘un yashash tamoyillarini ifodalaydi.

3. Adolat va ma’naviy komillikni ulug‘lash:

Asarda milliy ruhiyatga mos ravishda adolat va insoniy komillik muhim o‘rin egallaydi. Bu qadriyatlar nafaqat diniy, balki milliy merosning bir qismi hisoblanadi.

4. Tarixiy va diniy qahramonlarni ulug‘lash:

Sobir Sayqaliyning asarida milliy ruhiyat tarixiy qahramonlarni, jumladan, Payg‘ambarlar va shahidlarni ulug‘lash orqali o‘z aksini topadi. Ushbu qahramonlarning obrazlari xalqning iymon-e‘tiqodi va urf-odatlar bilan uyg‘unlashgan holda tasvirlanadi.

5. Tinchlik va hamjihatlik g‘oyalari:

Asar xalqni birlashtirishga, milliy birlik va tinchlikni ta‘minlashga qaratilgan. Bu esa milliy ong va milliy ruhning ajralmas qismi sifatida ifodalanadi.

Milliy ruhni ifodalovchi namunaviy baytlar (ilmiy tahliliy yondashuv):

“Qil odil hukm, ey do‘st, jahon adolatdin turar,
Zulm ila kim bo‘lgan yomon, oxiratda qolar zarar”.

Ushbu baytda adolatni ulug‘lash va milliy ruhning asosiy qismi bo‘lgan halollik tamoyilini ifodalash ko‘rinadi.

“Yer va osmon isming bilan chiroy topg‘ay,
Ey ulug‘, kim hamisha nomingdan yorug‘ bo‘lg‘ay”.

Bu baytda tabiat bilan uyg‘unlik va xalqning ilohiy qudratga bo‘lgan hurmati ko‘rinadi. Tabiat tasvirlari orqali milliy e‘tiqodning badiiy ifodasi berilgan.

Sayqaliyning "Ravzat ush-shuhado" asarida ushbu janrlarning uyg‘unligi asarning badiiy qiymatini oshiradi, o‘quvchiga turli poetik shakllar orqali boy ma‘naviy va estetik tajriba taqdim etadi.

"Ravzat ush-shuhado" she‘riy janrlarning o‘ziga xos uyg‘unligi orqali yuksak badiiy darajaga yetgan. Asar tasavvufiy mohiyatni estetik tarzda ifodalashda, inson qalbiga yo‘l topishda katta rol o‘ynaydi. Bu asar Sharq mumtoz adabiyotining eng go‘zal namunalaridan biri hisoblanadi. Asar orqali musulmonlarning diniy tarixiga oid ko‘plab ma‘lumotlar yetkazilgan.

Sobir Sayqaliyning "Ravzat ush-shuhado" asari Sharq mumtoz adabiyotida muhim o‘rin egallaydi. Unda tasavvufiy-falsafiy ruh, badiiy yuksaklik va milliy qadriyatlar uyg‘unlashgan. Sobir Sayqaliyning "Ravzat ush-shuhado" asari, asosan, diniy-tasavvufiy mazmunga ega bo‘lsa-da, uning ayrim qismlarida milliylik, jumladan, vatan madhi bilan bog‘liq g‘oyalar ham ifoda etilgan. Asarda vatanni ulug‘lash bevosita diniy va tasavvufiy qadriyatlar orqali yoritilgan bo‘lib, bu qadimiy Sharq adabiyoti an‘analariga xosdir.

Asarda vatan madhining asosiy jihatlari:

1. Vatanni jannatga qiyoslash:

“Ravzat ush-shuhado”da “bog‘” va “Gulshan” kabi ramzlar faqat jannatni emas, balki vatanni ham ifodalaydi. Vatan Allohning inoyati sifatida tasvirlanadi va u inson uchun ulug‘ va aziz makon sifatida ko‘rsatiladi.

Vatanni sevish, uni himoya qilish va uning tinchligi uchun kurashish Alloh yo‘lida xizmat qilishning bir shakli sifatida ulug‘lanadi.

2. Vatanparvarlikning diniy mazmun bilan uyg‘unlashuvi:

Asar musulmonlik qadriyatlari orqali vatanga xizmat qilishni tavsiya etadi. Vatanni sevish imonning bir qismi ekanligi haqidagi islomiy qarash asarning ruhida aks etadi.

Shoirning vatan haqidagi qarashlari insonning o‘z yurtiga, oilasiga va xalqiga sadoqatini targ‘ib qiladi.

3. Vatan va shahidlik:

Shahidlarning vatan uchun jon fido qilishi Alloh yo‘lidagi eng oliy amal sifatida ko‘rsatiladi. Asarda vatan himoyasi, unga xizmat qilish, xalq farovonligini ta‘minlash va bu yo‘lda shahid bo‘lish oliyjasorat timsoli sifatida tasvirlangan:

“Kimki vatan yo‘lida jon fido qilsa,
Jannat bag‘rida bo‘lgay unga joy, aniq”.

Ushbu bayt vatanni himoya qilishning diniy jihatdan ham, insoniy jihatdan ham qanchalik ulug‘ ekanligini ko‘rsatadi.

4. Tabiat va vatan tasviri:

Asarda vatan tabiatining go‘zalligi, undagi bog‘-rog‘lar, gullar va qir-adirlar ilohiy ne‘mat sifatida madh etiladi. Bu Sharq mumtoz adabiyotida keng tarqalgan "gul va bog" tasvirlari orqali o‘z ifodasini topadi.

5. Vatan va axloqiy qadriyatlar:

Vatan madhi ko‘pincha xalqni yaxshi amallarga, birlik va hamjihatlikka chaqirish bilan uyg‘unlashgan. Vatanni sevish, unga xizmat qilish har bir musulmonning insoniy va diniy burchi sifatida ko‘rsatiladi.

Vatan madhi aks etgan namunaviy baytlar:

“Ey muqaddas yurt, sening tuprog‘ing aziz,
Senga bo‘lg‘ay doim qalbim ila tuyg‘um yaqin”.

“Shahid bo‘lsa kimki o‘z yurt uchun,
Olam unutmang bu qahramonni, har kun”.

Bu kabi baytlarda vatanni ulug‘lash, uni himoya qilish va u uchun qurbon bo‘lishning oliyjasorat ekanligi yuksak badiiylik bilan ifodalanadi.

Sobir Sayqaliyning "Ravzat ush-shuhado" asarida vatan madhi to‘g‘ridan-to‘g‘ri emas, balki diniy va tasavvufiy ramzlar orqali ifoda etiladi. Vatan Allohning inoyati sifatida tasvirlanib, uning tinchligi va himoyasi har bir insonning burchi ekanligi targ‘ib etiladi. Vatanparvarlik ruhini kitobxonga singdirish bilan birga, asar xalqni birdamlik va hamjihatlikka chorlash vazifasini ham bajaradi.

Sobir Sayqaliy o‘zining “Ravzat ush-shuhado” asarida turli she‘riy janrlardan foydalanib, poetik ifoda imkoniyatlarini kengaytirgan. Asar, asosan, masnaviy shaklida yozilgan bo‘lib, unda g‘azal, ruboiy va qit‘a kabi janrlarga ham murojaat qilingan.

Masnaviy: Asarning asosiy qismi masnaviy shaklida bo‘lib, bu janr voqeabandlikni ifodalashda qulaylik yaratadi. Masnaviyda har bir baytning misralari o‘zaro qofiyalanadi, bu esa hikoyaning ritmini ta‘minlaydi. Sayqaliy asarda g‘azal janridan ham foydalangan. G‘azallar asosan ishqiy va tasavvufiy mavzularda bo‘lib, insonning ilohiy muhabbatga intilishi, ma‘naviy kamolotga erishish yo‘lidagi kechinmalarini ifodalaydi.

Ruboiylar qisqa, lekin mazmunan chuqur bo‘lib, falsafiy mushohadalarni ifodalashda qo‘llanilgan. Sayqaliy ruboiylari orqali hayotning mazmuni, insoniy qadriyatlar va o‘tkinchi dunyo haqida fikr yuritadi. Qit‘alar asarda muayyan mavzuni qisqa, lekin ta‘sirchan ifodalash uchun ishlatilgan. Bu janr orqali muallif axloqiy nasihatlar, hayotiy tajribalarini bayon etadi. Asarning asosiy xulosalari:

1. Shahidlik va fidoyilikni ulug‘lash: Asarda shahidlik ilohiy yo‘ldagi eng oliy daraja sifatida ta‘riflanadi. Alloh yo‘lida jon fido qilish, adolatni himoya qilish va haqqoniyat uchun kurashishning ulug‘vorligi madh etilgan. Bu g‘oya orqali insonlarni sabr, mardlik va o‘z e‘tiqodiga sodiq bo‘lishga chaqiradi.

2. Diniy-tasavvufiy ma‘rifat:

Asar tasavvuf falsafasining asosiy tamoyillarini o‘zida mujassam etadi: dunyoviy ne‘matlardan voz kechish, ilohiy muhabbatni ustuvor qo‘yish, ruhiy poklanish va oxiratga tayyorgarlik. Bu jihatlar orqali insonning ma‘naviy taraqqiyotiga qaratilgan.

3. Milliy qadriyatlarni ifoda etish:

Asar milliylikni ham chuqur aks ettiradi. Vatanparvarlik, birlik va insoniylikni targ‘ib etuvchi qahramonlar obrazlari orqali milliy ruhni mustahkamlash vazifasini bajargan. Vatanni sevis va himoya qilishning oliyjasorat ekanligi doimo yuksak darajada madh etiladi.

4. Axloqiy tarbiya va pand-nasihat:

Asar axloqiy saboqlarga boy. Halollik, adolat, rahm-shafqat, saxiylik va sabrli bo‘lish kabi fazilatlar insonning eng oliy sifati sifatida tasvirlanadi. Shoir o‘z asari orqali insonlarni o‘z hayotlarini ijobiy tomonga o‘zgartirishga undaydi.

5. Badiiy uslub va poetik mahorat:

Sobir Sayqaliyning she‘riy uslubi badiiy obrazlar, tashbeh va ramzlar bilan boyitilgan. Tabiat tasvirlari, ilohiy va diniy ramzlar yordamida asar estetik zavq bag‘ishlash bilan birga, o‘quvchini chuqur mulohazaga undaydi.

Xulosa

Sobir Sayqali ijodida poetik ko‘lamning kengligi va badiiy san‘atlarning rang-barang qo‘llanilishi uning ijodiga xos o‘ziga xos uslubni belgilab beradi. Shoir o‘z asarlarida badiiy tasvir vositalarini mohirona qo‘llash orqali milliy ruhni, xalqning urf-odat va an‘analarini yorqin ifodalashga erishadi. Ayniqsa, ramziy ifodalar, tashbeh, isti‘ora, tazod, kinoya kabi badiiy san‘atlarning turli shakl va ranglari uning she‘rlariga estetik ta‘sirchanlik, falsafiy chuqurlik hamda ma‘naviy boylik bag‘ishlaydi.

Sayqalining she‘rlaridagi poetik ko‘lam shoirning inson, tabiat va jamiyat o‘rtasidagi uyg‘unlikni poetik nuqtai nazardan tushunish va tasvirlashga intilishida namoyon bo‘ladi. U o‘z

ijodi orqali milliy adabiyot merosi va an‘analarini boyitish bilan birga, zamon talablariga ham javob beruvchi ruhiy-estetik tus hosil qilishga harakat qiladi. Shuning uchun ham Sobir Sayqali nafaqat milliy she‘riyatimizning o‘ziga xos so‘z ustalaridan biri, balki ijodiy merosida badiiy san‘atlarning mukammal uyg‘unligiga erishgan shoir sifatida ham e‘tibor qozongan.

Umuman, Sobir Sayqali asarlaridagi poetik ko‘lamning kengligi va badiiy san‘atlarning o‘rni shoirning o‘z davri ruhini to‘la aks ettirgan, o‘ziga xos estetik mezonlarga ega, shakl va mazmun uyg‘unligi ta‘minlangan she‘rlar yarata olganidan dalolat beradi. Shu bois uning she‘rlari milliy adabiyotimiz rivojida mustahkam o‘rin egallab, kelajak avlodlar uchun ham ijodiy ilhom manbai bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Qayumov A. "O‘zbek mumtoz adabiyoti". – Toshkent: Fan, 1997.
2. G‘aniev A. "O‘zbek mumtoz she‘riyati tarixi". – Toshkent: Universitet, 2004.
3. Haqqulov A. "Mumtoz adabiyotimiz namoyandalari". – Toshkent: Adabiyot, 1980.
4. Usmonov N. "XVI asr o‘zbek adabiyoti". – Toshkent: Fan, 1974.
5. Xudoyberganova D. "Sobir Sayqaliyning g‘azalshunoslikdagi o‘rni". – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2003.
6. Bo‘ronov R. "Sobir Sayqaliy va tasavvuf she‘riyati". – Toshkent: Fan, 1999.
7. Mumtoz adabiyot ensiklopediyasi. 1-jild. – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2000.
8. Alisher Navoiy. "Mezon ul-avzon". – Toshkent: Fan, 1961.
9. Devonov M. "Tasavvuf she‘riyatining badiiy usullari". – Toshkent: Sharq, 2010.
10. G‘afurov Z. "Mumtoz she‘riyat poetikasi". – Toshkent: O‘zbekiston, 2012.
11. Sultonov Q. "G‘azal poetikasi va uning rivoji". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
12. Sayqaliy S. "Ravzat ush-shuhado". – Toshkent: Fan, 1973.
13. Toshpo‘latov N. "Sobir Sayqaliy g‘azallari tahlili". – Toshkent: Ma‘naviyat, 2007.
14. Bertels E. E. "Sufiyskaya literatura". – Moskva: Nauka, 1965.
15. Zahiriddin Muhammad Bobur. "Boburnoma". – Toshkent: Sharq, 1997.
16. Safi S. "Tasavvuf va falsafa". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2008.
17. Rasulov S. "Sobir Sayqaliyning adabiy merosi va uning tasavvufiy mohiyati". – O‘zbek tili va adabiyoti jurnali, 2010-yil, 3-son.
18. Karimova D. "Mumtoz she‘riyatda poetik ramzlar". – Adabiyotshunoslik tadqiqotlari, 2015-yil, 2-son.
19. Aliyev R. "Sayqaliy "Bahrom va Gulandom". Toshkent, Fan 1960"
20. Shayx Ahmad ibn Xudoydod Taroziy. Funun-ul-balog‘a. – T.: Xazina, 1996. – 212 b.
21. Husayniy A. "Badoyi-us-sanoyi". – T.: Adabiyot va san‘at, 1981. – 400 b.
22. Rustamov A. "Navoiyning badiiy mahorati". – T.: Adabiyot va san‘at, 1979. – 214 b.
23. Rahmonov V. "She‘r san‘atlari". – T.: Sharq, 2020. – 237 b.
24. Is‘hoqov Y. "So‘z san‘ati so‘zligi". – T.: Zarqalam, 2006. – 128 b.
25. Hojiahmedov A. "She‘riy san‘atlar va mumtoz qofiya". – T.: Sharq, 1998. – 160 b.
26. Boboyev T., Boboyeva Z. "Badiiy san‘atlar". – T.: 2001. – 121 b.
27. Sayqaliy. "Bahrom va Gulandom". – T.: Fan, 1960. – 223 b.